

TÜRKİYE, DOĞU AKDENİZ'DE PETROL VE DOĞALGAZ SORUNUYLA KARŞI KARŞIYA

Rumların yeni kozu enerji

Doç. Dr. Ulvi KESER
Atılım Üniversitesi

Türkiye, Mısır, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Rum Kesimi'nin kıyıdaş olduğu Doğu Akdeniz'de, uçak gemisine benzetilen Kıbrıs'ın en önemli stratejik özelliği coğrafi konumudur. Askeri strateji bağlamında tartışılmaz bir öneme sahip olan bu durumun deniz gücü ile bir araya geldiğinde mutlak bir üstünlük sağlayacağı da kesindir. Bölgede askeri, siyasi ve ekonomik çıkarları olan ABD'nin, AB'nin ve Rumların bölgeye ilgisi tam da bu noktada başlar. Bu aktörler, bölgede petrol ve doğalgaz aranmasında aktif rol üstlenmenin yanında, Türkiye'nin deniz yetki alanlarını çok daha önemli hale getiren, geçiş ülkesi olmasını sağlayan bin 776 kilometrelik Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC), Kerkük-Yumurtalık ve 50 milyon tonluk kapasitesiyle Samsun-Ceyhan hatlarından gelecek petrolün dünya pazarlarına ulaştırılmasında aslan payını kapmayı hedefler. Bu hatlara Musul-Hayfa, Rumeyla-Hayfa, Ceyhan-Aşkelon, Mısır-Ceyhan, Kerkük-Hayfa ve Trans-Arabian petrol boru hatları da eklenince bölgede Kıbrıs odaklı olarak 15 Aralık 2006'da enerji antlaşması imzalamış olan Türkiye ve İsrail'in bir adım öne çıktıkları da görülür. Öte yandan Yunanistan gibi deniz taşımacılığında 26 milyon grostonluk 2 bin 700 gemiyle üstünlük sağlayan Rum Kesimi'nin Türkiye'nin AB üyeliği konusunda limanlar, hava sahası ve havaalanlarının açılması talepleri geniş bir perspektiften baktığımızda böylece daha net anlaşılır. Gerek petrol taşımacılığı gerekse petrol terminalerinin yoğunluğu, ayrıca petrol rezervleri bölgeyi böylece petrol tabanlı stratejik bir havza haline getir. Basra Körfezi-Hürmüz Boğazı-Babülmendep Boğazı-Kızıldeniz-Girit-Malta-Cebelitarık Boğazı petrol ulaşım hattının en hassas noktalarından birisinde yer alan Kıbrıs, bu konumuyla Avrupa'nın Ortadoğu ve Uzakdoğu ile ticaretini sağladığı hat üzerinde de yerini almaktadır.

İlk defa 2003 yılında Serdar Denktaş Gıme-İskenderun çizgisinde ve Kıbrıs-Suriye-Lübnan-İsrail-Mısır arasındaki bölgede doğalgaz ve petrol yatakları bulunduğunu açıkladı. Ardından Rum Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis, bölgede en az Umman'daki kadar petrol rezervi bulunduğunu açıkladı. Bu rezervin 8 milyar varillik bir kaynak olduğu söylentileri yayıldı. Türkiye'nin bölgeye bir sismik gemi

göndermesi ve Rum Kesimi'nin 17 Aralık 2010 günü İsrail'le Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Anlaşması yapması ise bölgedeki son gelişmeler. Doğalgazın değeri ve öneminin artacağı, petrolün en çok tüketilen kaynak olarak kalacağı değerlendirildiğinde bölgedeki sorunun bir başka cephesi daha ortaya çıkıyor.

Rumların girişimleri

Rumların 2002'de Mısır'la başlayan, ardından 2007'de Lübnan ve Libya ile devam eden Akdeniz'de ortak petrol arama anlaşmaları sistemli gerilim stratejisi uygulamayı seven Yunanistan ve GKRY'nin tansiyonu yükselttikleri yeni bir taktik olarak değerlendirilebilir. 26 Ocak 2006'da oldu-

bitti bir deklarasyonla Kıbrıs adasını 13 petrol arama bölgesine ayıran Rumlar, yabancı şirketlere petrol arama ruhsatı vermeye başlarken Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de gücünü kırmayı, petrol kaynağı olan bölgede egemen ve mutlak güç olmayı hedefliyor. Ancak Türkiye'nin, Northern Access isimli petrol arama gemisine ruhsat ve izin verilmeyeceğine ilişkin notasıyla bu hedef o dönem için kesilmiş ve gemi uzaklaşmıştı. Bununla birlikte aynı günlerde bir başka gemi ise 2 yıllık bir çalışma sonrasında 6 bin 770 kilometrelik bir alanda zengin doğalgaz ve petrol kaynakları bulunduğunu açıklamıştı. Yunanistan'ın da devreye girmesiyle sathı genişleme ihtimali gösteren ve Ege'ye de yayılmasından endişe edilen bu tehlikeli hamleler nedeniyle Türkiye, Rumlara rest çekmişti. Ancak DPT, 60 milyon dolarlık sismik arama bütçesine izin verince sismik arama gemisi bulunamadı. Bugün Hora gemisini bile mumla arayan bir Türkiye görüntüsü ise acı vericidir. Bununla birlikte 9 Ağustos 2007'de Resmi Gazete'de TPAO adına 4 bölgede arama ve ruhsat izin taleplerinin yayımlanması üstü kapalı da olsa Türkiye'nin haklarını uluslararası kamuoyuna yansıtması bağlamında önemlidir.

Yarı kapalı bir deniz statüsündeki bölgede MEB uygulamaları kıta sahanlığı ile aynı esaslara bağlı olarak yürütülmektedir ve kendisinin ara-

tırma yapmadığı ve doğal kaynaklarını kullanmadığı durumlarda kimse kıyı devletinin açık müsaadesi olmadan arama yapamaz ve işletme girişimlerinde bulunamaz. Öte yandan burada sorulması gereken bir başka ve önemli soru ise adanın yaklaşık 50 mil açığında ve 2 kilometre derindeki rezervlerin hangi teknolojiyle ve hangi maliyet analizi yapıldıktan sonra ve

hangi karlılık hesaplarıyla çıkarılabilirleceğidir. Bir iç deniz olan Akdeniz'de Rumların uluslararası hukuka tamamen aykırı MEB uygulamasıyla hedefi, doğrudan Türkiye'nin elini kolunu bağlamaya yöneliktir.

ABD'nin Rum Kesimi'ni kendi ekonomik bölgesinde petrol aramak için ihale açmaya hakkı olan egemen bir devlet olarak kabul etmesi ve Amerikan şirketlerinin bu ihalelere girmek için izin almaya ihtiyacı olmadığını belirtmesi de Rum stratejisinin tamamen KKTC ve Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak olduğunun kanıtıdır. Türkiye'nin 1960 Londra ve Zürih antlaşmalarına bağlı olarak haklarını gasp eden, bütün adayı temsil hakkı olmayan, Türkiye ve KKTC'nin deniz egemenlik haklarını ortadan kaldırmaya çalışan Rumların Türkiye'yle AB arasında olumsuzluk yaratmak, doğalgaz ve petrol üretimi sınırlı olan

Doğu Akdeniz'in uzun süredir çözümsüz kalan Kıbrıs sorununa son dönemde bölgedeki enerji yatakları üzerindeki tartışma da eklenmiş durumda. Kıbrıs Rum Kesimi, ABD'li firmaların bölgede araştırma yapmasını sağlayarak Türkiye'yi zora sokmaya çalışıyor. Sismik bir gemi dahi almayı başaramayan Türkiye'nin ise ağaçları bırakıp ormanla ilgilenmesi gerekiyor.

AB'yi soruna taraf yapmak ve Türkiye'yi üçüncü ülkelerle sürtüşmelere itmek isteyen bu yaklaşımı suları iyice ısıtır. Bu arada 190 milyon ton petrol taşıma kapasitesine sahip petrol boru hatlarının güvenliğini sağlamak, terör eylemlerine karşı caydırıcılığı geliştirmek, NATO ve UNIFIL ile işbirliği içinde 1 Nisan 2006'dan itibaren BM Güvenlik Konseyi'nin sağladığı hukuki temel üzerinde Akdeniz Kalkanı Harekâtı isimli güç bir görevi üstlenmek de Türkiye'nin görevidir.

Orman yerine ağaçlarla uğraşılmalı

Garantörlük haklarından vazgeçmeyen, Rumların petrol arama ve ruhsat verme girişimlerini tehlikeli ve 1960 antlaşmalarına aykırı bulan Türkiye yanında KKTC de aynı paralelde bir politika sergilemektedir. Bu bölgeye tek bir kıtasal veya küresel gücün egemen olmasının neredeyse imkânsız olduğu net olarak ortadadır ve bu salt Rumlarla halledilebilecek bir sorun değildir. Ayrıca Ortadoğu coğrafyasından Avrasya'ya uzanan çok geniş katmanlı ve çok uluslu bir satranç oyunu olduğu açıktır. KKTC konusunda dik duran ve sağlam bir duruş sergileyen Türkiye'nin müttekabiliyet esasına göre denize açılacak bir sismik araştırma gemisinin olmaması, çok uluslu Akdeniz denkleminde uzun vadede petrol boru hatlarından kazanılacak sosyal, siyasi ve ekonomik kazançlar değerlendirildiğinde ormanla değil ağaçlarla uğraşılması bir an evvel terk edilmesi gereken bir politikadır. Ayrıca yeterli sismik araştırmalar tamamlanmadan petrolün kalitesi ve miktarı, değeri ve ulaşılabilirliği, ayrıca siyasi ve hukuki olarak sorun teşkil eden ve her an çatışmaların yaşanabileceği bir bölgede olması burada çalışacak şirketler kadar devletleri de sağduyulu ve temkinli davranmaya itmelidir.

